

Prof. Dr. Ayşe Dietrich

AMERİKAN ÜNİVERSİTELERİNDE TÜRKÇE ÖĞRETİM

ABSTRACT

In this article the problems of teaching Turkish to American students, based on my two-year teaching of experience teaching in the Department of Near Eastern Studies at Cornell University, as well as the deficiencies in the system of teaching Turkish to American students, focusing on the current level of instruction and resources available are presented. It concludes by discussing various solutions to these issues.

Keywords: Turkish, education, language instruction

Anahhtar Sözcükler: Türkçe, eğitim, dil, öğretim

Bildirimde sizlere Amerika’da, Cornell Üniversitesi’nde iki yıllık Türkçe hocalığım sırasında gözlemlediğim sorunların yanısıra, diğer Amerikan üniversitelerinde Türkçe öğretiminin ne düzeyde olduğu ve yararlanılan kaynaklar konusu üzerinde durarak Amerika’daki Türkçe öğretim sistemindeki eksikliklerden ve bunların çözüm yollarından bahsedeceğim. Bildirimde, aynı zamanda, Amerika’ya, Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla, orta okul ve liselere Türkçe öğretmek üzere Türkiye’den gönderilecek öğretim elemanlarından nelerin beklenmesi gerektiği konusuna da değineceğim.

Amerika Birleşik Devletleri’nde bugün pek çok üniversitede Türkçe seçmeli ders olarak verilmektedir. Bu üniversitelerin başında Arizona, Berkeley, California, Chicago, Cornell, Georgetown, Harvard, İndiana, Ann Arbor Michigan, Princeton, Texas, Washington, Madison Wisconsin, Ohio Devlet ve Portland Devlet üniversiteleri gelmektedir. Bu üniversitelerde Türkçe, diğer dillere kıyasla, daha az seçilen dersler arasında yer almaktadır. Adı geçen üniversitelerde Türkçe öğretimine katılan öğrenci sayısı diğer dillere katılan öğrenci sayısına kıyasla çok düşüktür, hatta bazen bir iki öğrenciyle sınırlı kalmaktadır.

Anılan üniversitelerde Türkçe dersleri bu dili konuşan yüksek lisans ve doktora öğrencileri, Türkçe anadili olan ya da Türkçe bilen Amerikalı öğretim elemanları tarafından verilmektedir. Bu üniversitelerin bazılarında yer alan Türk dili üzerine uzmanlaşmış akademisyenler ise dilbilimcilerdir ve bu akademisyenler sadece dilin teorik yanıyla ilgilenmekte ve Türkçe dersleri vermemektedirler.

Amerikan üniversitelerinde ders veren diğer akademisyenler ise genellikle Türk edebiyatı ya da tarihi üzerine uzmanlıklarını yapmış kişilerden oluşmaktadır. Bu akademisyenler gerektiğinde Türk dili uzmanı yokluğunda kendi branş derslerinin yanısıra Türkçe derslerini de vermek zorunda kalmaktadırlar.

Kütüphanelerdeki durum ise gözardı edilemeyecek derecede kötüdür. Amerikan üniversitelerinin kütüphaneleri kaynak zenginlikleriyle dünyada birinci sırada yer almaktadırlar. Ancak bu kütüphanelerin Türkçe bölümlerinde yer alan kitapların sayısı çok azdır ve çoğu Türkçe öğretimine kaynak oluşturabilecek kitaplar değildirler.

Ders kitapları, yani dilbilgisi kitapları 30-40 yıllık eski kitaplardan oluşmaktadır ve bunlar yabancı uzmanlar tarafından kaleme alınmıştır. Kütüphanelerde yer alan dilbilgisi kitapları G.Lewis, N. Gyula ve R.Underhill’e ait kitaplardır. Lewis ve Gyula’nın kitapları ancak başvuru kitapları arasında yer alabilecek kitaplardır. Yani bu kitaplar Türkçeye yeni başlayan öğrencilerin dilbilgisi öğrenmeleri için kullanabilecekleri kitaplar değildir.

Underhill'in *Turkish Grammar* adlı kitabında cümleler anlamsız ve gelişi güzel seçilmiştir. Örneğin, s. 38'de "Bir köpek açtır", s.39'da "Küçük hoştur", s.111'de "Fatma daima yorgundur, az tembel de değil", s.148'de "Halil o kitabı okumaz, çok meşguldür" tümcelerinde olduğu gibi. Bu kitaptaki bir diğer sorun ise açıklamaların çok yetersiz oluşudur.

Orta ve ileri düzey Türkçe için kütüphanelerde bulunan kaynaklar Aziz Nesin'in bir kaç kitabı, Nazım Hikmet'in şiirleri, Nasrettin Hoca fıkralarından ibarettir. Amerika'da Müge Galin tarafından yazılan başlangıç, orta ve ileri düzey öğrencileri için hazırlanmış okuma kitabı *Turkish Sampler*'de ise belirtilen düzeylerle metinler arasında çelişki bulunmaktadır. Ayrıca bu kitapta argo sözcüklerin çok sık kullanıldığı metinlerin seçildiği gözlemlenmiştir. Örneğin daha kitabın ilk başında, başlangıç düzeyi için "Çok Kolay" başlığıyla verilen *Hacivat ve Karagöz* adlı metinde şu tümceler karşımıza çıkmaktadır:

- *Oh, oh maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinden hiç eksik olmayınız!*

- *Ulan, öyle demezler!*

.....

- *Öyle desen e ya! "Somun oldum, limon oldum" deyip duruyorsun.*

Bu metinde pek çok tümce *ulan* sözcüğüyle başlamakta, *hay terbiyesiz hay, hay meczup köpek hay, zirzop sensin* gibi argo içeren tümcelerle devam etmektedir. Başlangıç düzeyindeki öğrencilere verilen bir sonraki metin ise *Kızılırmak Türküsü*'dür. Türkçenin dilbilgisi kurallarını yeni yeni öğrenen öğrencilerin günlük yaşamla ilgili metinleri okumak yerine, bu türkünün sözlerini öğrenmekle hiç bir şey kazanmayacakları apaçık ortadadır. Metinlerin rastgele seçildiği bu kitap öğrenciler tarafından zor ve sıkıcı bulunmuş, yazarın argo sözcükler içeren metinlere ağırlık vermesindeki amaç anlaşılammıştır.

Kaynaklarda gözlemlenen bu sorunların yanısıra kütüphanelerde yer alan kitapların ciltlerinde noksanlar vardır. Yukarıda anılan üniversitelerin hemen hemen hepsinin kütüphanesinde aynı yayınlar yer almaktadır. Bazı üniversitelerde yeni yayın hiç yok denecek kadar azdır, bazılarında ise hiç yoktur. Ayrıca kütüphanelerde Türk kültürünü tanıtacak kaynak bulunmamaktadır. Onüç yıl sonra internet aracılığıyla üniversitelerin kütüphanelerinde yaptığım araştırmalarda ise kaynak açısından çok az şeyin değiştiği gözlemlenmiştir.

Türkçenin hem dilin uzmanları tarafından verilmeyişi, hem kaynak azlığı, var olan kaynakların ise kötü ve çok eski oluşları doğal olarak Türkçe öğretiminin de kalitesini düşürmektedir. Bu nedenle de Türkçe derslere öğrenci kaydı, daha önce de belirttiğim gibi, diğer dillere nazaran çok azdır.

Buraya kadar sıraladığım sorunlar tek başına Amerikan üniversiteleri tarafından çözülebilecek sorunlar değildir. Bu konuda Türkiye'nin de çabaları gerekli. Her şeyden önce Türkiye'den acil olarak İngilizce bilen Türk dili uzmanlarının bu üniversitelere gönderilmesi, bu vasıfta uzman yok ise bir an önce yetiştirilmeleri gerekiyor. İkincisi Türkiye'de basılan Türkçe ve Türkiye'yle ilgili bütün yayınların ekonomik yanı düşünülmeden bu kütüphanelere bağışlanması ve iki ülke arasında üniversite kütüphaneleri arasında kitap alış verişinin başlatılması ve bu politikanın, dışarıdan kaynak akışı dursa bile, devam ettirilmesi gerekmektedir. Unutulmalıdır ki, dil öğretme ya da kültürü tanıtmaya güçlüğü yaşayan karşı taraf değil Türkiye'dir.

Anadili Hint-Avrupa dillerinden biri olan Amerikalı öğrencilere Ural-Altay dillerinden biri olan Türkçenin zor olan dilbilgisinin kuralları G.Lewis, N. Gyula ve R.Underhill'e ait kitaplarla öğretilmeyeceği çok aşıkardır. Bu nedenle Türkiye'de Türkçe bölümleri bulunan tüm üniversitelerde Türkçe dilbilgisi kitap yazımı teşvik edilmeli, hatta bu yarışmalarla ve ödüllerle desteklenmelidir. Sözlük çalışmaları arttırılmalı, kalite esas alınmalıdır. Bu nedenle

de bütün bu çalışmaların dil uzmanları tarafından yürütülmesi gerekmektedir. En kısa zamanda Türkçeyi öğretmeyi hedefleyen metinler içeren kitapların yazılması gerekmektedir. Bu kitaplarda başlangıç düzeyinde yer alacak metinlerin edebi yapıtlardan kesinlikle seçilmemesi gerekmektedir. Metinler dil uzmanları tarafından basit ve sade bir dille kaleme alınmalı, günlük yaşam baz alınmalıdır.

Sabah gazetesinde, 26.03.2005 tarihinde, Prof. Dr. Aydın Ayaydın tarafından yayınlanan 'Amerika'ya öğretmen ihraç ediyoruz' başlıklı haberde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki orta okul ve liselere Türkçe öğretmenlerinin Türkiye'den Amerika'ya gönderilmesiyle ilgili bir anlaşmanın Washington DC Uluslararası Eğitim Departmanı Direktörü Sally Schwarz ile Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ve Bahçeşehir Uğur Eğitim Kurumları başkanı Enver Yücel tarafından imzalandığı kaydedilmektedir. Bu konuyla ilgili bir diğer haber ise Milliyet gazetesinin 02.08.2006 tarih, 3828 sayılı haberidir. Bu haberde Amerika'ya gönderilecek öğretmenlerin Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakültelerinden seçileceği vurgulanmaktadır. Daha önce Amerikan üniversitelerinde sadece seçmeli dersler arasında, *egzotik* diller sınıfında yer alan, şimdi ise Amerikan hükümeti tarafından Amerika'da öğrenilmesi gereken 'çok önemli diller' (critical languages) arasında yer alan Türkçemizi ülkemizde neredeyse yabancı dil öğretiminin tedrisatta hiç yer almadığı ve önemsenmediği liselerden, yüksek okullardan ve üniversitelerden mezun olan öğretmenlerimizin nasıl Amerikalı öğrencilere öğreteceği sorusu bu konudaki kuşkuları da beraberinde getirmektedir. Devlet liselerinde İngilizce bilgisi hiç olmayan, ya da bir kaç sözcükten ibaret olan, eğitim fakültelerinin Türkçe bölümlerinde ise sadece kendi branş derslerine yönelen öğrencilerin ne düzeyde bir yabancı dile sahip olacakları şüphelidir. Unutulmamalıdırki, Amerikan liselerinde okuyan öğrenciler sadece o ülkenin dilini konuşan öğrencilerdir ve Türkçe hiç bilmemektedirler. Çok az bir İngilizceyle, sadece o anı kurtarmak, *nasıl olsa orada öğrenir* mantığıyla Amerika'ya gönderilecek olan öğretmenlerin zor bir dilbilgisine sahip olan dilimizi nasıl öğretecekleri ve bizi orada nasıl temsil edecekleri konusu hiç göz ardı edilmemelidir. Bu konu üniversitemizin İngilizce bölümlerinden mezun olan öğrencilerimizin İngilizce bildikleri için Türkçe hocalığı da yapabileceği gibi bir mantıkla da çözümlenemez. Üniversitelerin sadece Türk Dili ve Dilbilim bölümlerinde Türkçe ile ilgili dersler verilmektedir. Ancak bu bölümlerde öğrencilere sadece ilk 2 yıl, haftada 2 kredi olmak üzere başlangıç düzeyinde İngilizce ders olarak verilmekte, bu öğrenciler sınavda başarılı oldukları takdirde 2 yıl bu dersten muaf sayılmaktadırlar. Bu dersten muaf olamayan öğrenciler genellikle hiç ya da çok az İngilizce bilen öğrencilerdir. Orta düzey İngilizce bilen öğrenciler ise başlangıç düzeyinde verilen bu dersi almamayı tercih etmektedirler. Aynı şekilde İngilizce bölümlerinde İngiliz ya da Amerikan dili öğretilmektedir, Türkçe ders olarak programda ilk yıl haftada 2 kredi olarak yer almaktadır. Bu bölüm öğrencilerinin ilk yıllarda aldıkları ve haftalık kredisi 2 saati geçmeyen Türk Dili dersi öğrencilerin kompozisyon yazma becerisini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, Orta Doğu Teknik Üniversitesi hariç, diğer devlet üniversitelerinin ne Türkçe bölümlerinden, ne de İngilizce bölümlerinden mezun olan öğrenciler Amerika'da Türkçe öğretebilecek kapasiteye sahip yetişmemektedirler. Bu üniversitelerin bir an önce 4 yıllık eğitimi kapsayan İngilizce derslerini zorunlu olarak programlarına alması gerekmektedir. Türkçe dilbilgisi Türk Dili adı altında verilen kompozisyon dersinin yerini almalıdır.

Özel üniversitelerin Türkçe bölümlerinde okuyan öğrencilerin bu konuda avantajları olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu üniversitelerde, Bilkent Üniversitesi dışında, öğrenciler ilk yıl, yani hazırlık sınıflarında aldıkları İngilizce derslerden sonra diğer yıllarda branş derslerini Türkçe olarak görmektedirler. Bu dört yıl İngilizce görmemeleri anlamına gelmektedir. Bir yıl alınan yabancı bir dilin dört yıl gibi uzun bir zaman içerisinde unutulacağı kesindir.

Milli Eğitim Bakanlığının yurt dışına gönderilecek öğretmenlerden istediği dil puanı 70 dir. Bu puan yazılı sınavda alacakları puandır. Ancak Amerika'ya gönderilecek

öğretmenlerin Türkçe dersleri yazılı olarak değil, sözlü olarak öğrencilere aktaracakları unutulmamalıdır. Bu nedenle bu adayların sadece İngilizce yazılı sınava değil, aynı zamanda İngilizce sözlü sınava da tabi tutulmaları gerekmektedir.

Bu konuda Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 1987 yılında YÖK bursuyla yurt dışına gönderilecek olan araştırma görevlilerine Amerika'dan, Berkeley Üniversitesi'nden Amerikalı İngilizce dil uzmanı getirerek, 6 ay boyunca her gün 6 saat ileri düzey İngilizce dersler verdirerek çok önemli bir atılım yapmıştır. Alınan 6 aylık bu eğitim sonunda hem üniversitenin İngilizce uzmanları ve Berkeley dil uzmanının hazırladığı yazılı ve sözlü sınav, hem de TOEFL sınavı başarıyla geçilmiştir. Altı ay verilen ileri düzey kurs sayesinde Amerika'da eğitime gidildiğinde iletişim kurmada hiç bir güçlük yaşanmamıştır.

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'nün kaydettiği bu başarı örnek alınarak devlet üniversitelerinin ya da özel üniversitelerin Türkçe bölümlerinden mezun olan öğrencilerimizin orta düzey İngilizce bilenlerinin, yurt dışına gönderilmeden önce, aynı şekilde ileri düzey İngilizce konuşma, anlama ve yazma kurslarına tabii tutulmaları halinde Amerika'da orta okullar ve liselerde ders vermelerinde sorun yaşanmayacaktır. Ayrıca, bu öğretmenler Amerikan orta okul ve liselerine gönderilmeden önce Amerikan üniversitelerinde daha önce Türkçe ders vermiş olan öğretim elemanlarının oradaki eğitim için ve öğrencilerin ne gibi ihtiyaçları olabileceğinin tespiti için mutlaka görüşleri dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde Amerika'da orta okul, lise ve üniversitelerde görev alacak olan öğretmenlerin, Amerikan hükümetinin 'çok önemli bir dil' olarak ilan ettiği Türkçemizin Amerika'daki geleceğinde bir ilerleme sağlayamayacakları kesindir.

Kaynaklar:

- 1- Galin, M., *Turkish Sampler*, Indiana University Turkish Studies 7, 1989.
- 2- Lewis, G.L., *Turkish Grammar*, Oxford University Press, New York, 1967.
- 3- Underhill, R., *Turkish Grammar*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1976.
- 4- (http://exchanges.state.gov/NSLI/fact_sheet.htm,http://exchanges.state.gov/NSLI/cls_turkic.htm)
- 5- <http://egitim.milliyet.com.tr/Haber.aspx?HaberNo=3828>
- 6- <http://www.sabah.com.tr/2005/03/26/ayaydin.html>
- 7- http://exchanges.state.gov/NSLI/fact_sheet.htm
- 8- <http://uiccat.lib.uic.edu>
- 9- <http://catalog.library.ucla.edu>
- 10- <http://sabio.library.arizona.edu>
- 11- <http://sunsite5.berkeley.edu>
- 12- <http://library.ohio-state.edu>
- 13- <http://library.nyu.edu>
- 14- <http://clio.cul.columbia.edu>
- 15- <http://catalog.library.cornell.edu>
- 16- <http://cali.arizona.edu>
- 17- <http://www.columbia.edu>
- 18- <http://www.utexas.edu>
- 19- <http://www.princeton.edu>